

N:o 6.

Ankom till Riksd. kansli den 8 febr. 1887, kl. 12 midd.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 17 kapitlet 12 § handelsbalken.

I en inom Andra Kammaren afgifven motion (N:o 8), som blifvit till lagutskottet hänvisad, föreslår herr *O. Erickson* i Bjersby ändring af 12 § i 17 kapitlet handelsbalken, i syfte att bereda förmånsrätt för oguldna kommunalutskylder. Till stöd för motionen åberopas innehållet af lagutskottets till sistlidna års Riksdag i anledning af då väckta motioner afgifna utlåtande i ämnet, och formulerar motionären sitt förslag i likhet med det af utskottet då framlagda; hvarjemte motionären på grund af en inom Andra Kammaren vid 1886 års riksdag framställd anmärkning mot sistberörda förslag hemställer om vidtagande af sådan ändring i 17 kapitlet 6 § handelsbalken, att kommunen finge förmånsrätt för sina utskylder framför jordegare för ogulden afrad i den lösa egendom en arrendator af hans jordegendom har.

I det af motionären åberopade utlåtandet (N:o 27) inskränkte sig lagutskottet till att anföra i dess helhet en vid 1886 års riksdag af herr *H. I. Arwidsson* väckt motion; och då denna motion, enligt utskottets tanke, innefattar fullständig utredning af ämnet och motivering för det af utskottet tillstyrkta lagförslaget, tillåter sig utskottet att här ännu en gång återgifva innehållet af sistnämnda motion:

Bih. till Riksd. Prot. 1887. 7 Saml. 6 Häft.

»17 kap. 6 § handelsbalken, hvilket lagrum oförändradt bibehållits vid sin ursprungliga lydelse, stadgar att »för afrad, tionde, och all annan afgäld af fast egendom, hafve ock den företråde till samma jord, som den ränta eger, der den ej längre stått inne, än i 17 kap. jordabalken stadgadt är. Är gäldenär sjelf ej jordegare; njute den, som afgäldet eger, samma förmån i lösören. Häftar landbo för husröta, ehvad det är för flera eller färre år; vare lag samma. I byggnad å annans grund i staden eller på landet, hafve jordegare företråde till åbyggnaden. Stå både kronans och jordegarens räntor inne; hafve kronan företråde.»

Vid den tidpunkt, då berörda stadgande infördes i allmänna lagen, kände man ännu föga af den beskattning för kommunala ändamål, hvilken i våra dagar erhållit en så vidsträckt användning, och hvad som då utgjordes bestod till största delen i personliga tjänstbarheter. Af en senare tids åsigt om dels det obilliga och dels det olämpliga uti berörda sätt att tillgodose de kommunala behofven har en gifven följd blifvit, att medlen härtill måst på annat sätt anskaffas, och enda utvägen härtill blef då direkt beskattning. Men i samma mån som behofven och i följd deraf äfven beskattningen ökades, blef det ock af vigt, att de påräknade inkomsterna någorlunda ordentligt inflöto. Såsom bidragande härtill fästes tidigt nog uppmärksamhet vid den fördel, som låge i företrädesrätt framför öfrige oprioriterade fordringsegare till betalning utur gäldbundens egendom, då den till konkurs blifvit afträdd; och man har, åtminstone i hufvudstaden, under en lång följd af år och intill dess stadgandena i vissa delar af ofvannämnda kapitel i handelsbalken erhöllo förändrad lydelse genom kongl. förordningen den 8 oktober 1861 ansett sig kunna och böra gifva sådan tolkning åt 6 § i samma kapitel, att enligt densamma enahanda förmånsrätt, som tillkom kronan, tillerkändes stadsutskylder, då de i konkurs bevakades. Efter utfärdandet af sistberörda författning, som gaf en förändrad lydelse åt 8 och följande §§ i 17 kap. handelsbalken och enligt hvilken 12 § kom att lyda sålunda: »Dernäst hafve kronan företråde till lös egendom för gäldenärs utskylder sista och löpande året, de der ej för fast egendom utgå», var en sådan tolkning af § 6, som nyss är nämndt, emellertid omöjliggjord, och olägenheten för kommunerna af den saknade förmånsrätten blef snart känbar, hvilket ock gaf sig till känna genom de redan kort derefter och häruppå allt framgent, med korta mellantider, hos representationen väckta förslag om ändring i de härutinnan gällande bestämmelser.

Sålunda kom saken vid sista ståndsriksdagen åren 1865—1866 under pröfning genom en af herr von Stockenström väckt motion, deri han föreslog, »att kommuner måtte efter 17 kap. 12 § handelsbalken

njuta förmånsrätt näst efter kronan i lös egendom för gäldenärs utskylder sista och löpande året, der de ej för fast egendom utgå».

I utlåtande n:o 39 anförde lagutskottet, att genom bifall härtill skulle i ett gäldbundet bo med otillräckliga tillgångar de oprioriterade borgenärerne de facto få betala gäldenärens oguldna kommunalutskylder, hvilket vore en orättvisa af vida betänkligare art än den förlust, som understundom kunde drabba en kommun och, fördelad på samtliga dess medlemmar, blefve föga känbar; hvarjemte anmärktes, att de tysta förmånsrätterna, såsom menligt inverkan på realkrediten, borde i lagstiftningen undvikas. Detta utlåtande blef ock af samtliga ständen utan diskussion godkändt.

Under den första riksdagen efter det nya representationsskicket införande kom frågan ej å bane, men redan vid påföljande eller 1868 års riksdag upptogs den å nyo af herr Lars Persson från Vestmanlands län, hvilken föreslog, »att kommuner måtte efter 17 kap. 12 § handelsbalken njuta förmånsrätt, näst efter kronan, för gäldenärs kommunalutskylder».

I häröfver afgifvet utlåtande n:o 21 afstyrkte lagutskottet äfven detta förslag, under åberopande af de här ofvan angifna grunder; och blef detta utlåtande äfven af kamrarne godkändt efter diskussion, hvarunder likväl flere yttrade sig för än emot förslaget.

Frågan fick emellertid icke hvila längre än till påföljande eller 1869 års riksdag, då hon å nyo upptogs af herr L. J. Fahlander från Vesterbottens län, hvilken föreslog, »att kommun skall för gäldenärs kommunalutskylder njuta förmånsrätt näst efter kronan, enligt föreskrifterna i 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken».

Förslaget afstyrktes af lagutskottet i utlåtande n:o 7, på hufvudsakligen enahanda grunder som tillförene; och denna utskottets hemställan blef äfven af begge kamrarne efter diskussion godkänd.

Å nyo väcktes frågan till lif vid 1871 års riksdag, då herr Anders Johansson från Jönköpings län föreslog, »att till 6 § 17 kap. handelsbalken måtte göras sådant tillägg, att kommunalutskylder för fastighet komme att utgå med samma förmånsrätt som tionde och annan afgäld till kronan af fast egendom».

Äfven detta förslag afstyrktes af lagutskottet i afgifvet utlåtande n:o 3, deri åberopades hvad föregående utskott i ämnet anført; och blef jemväl detta utlåtande af begge kamrarne efter föregången diskussion bifallet.

Efter det de sålunda under en följd af år väckta förslagen erhållit den utgång, som ofvan förmäles, fick frågan till en tid hvila, derunder en för dess framgång mera gynnande förändring i åsigterna började göra

sig gällande. Man hade antagligen kommit till insigt derom, att de mot förslagen anförda skäl icke egde den vikt och betydelse, man förut velat dem tillmäta, och att förhållandena voro sådana, att rättelse deri vore af behovet högt påkallad. När derföre vid 1878 års riksdag motion i ämnet å nyo väcktes af herr Nils Nilsson från Malmöhus län, hvilken föreslog, »att kommunalutskylder borde utgå ur gäldbunden egendom med förmånsrätt näst efter de fordringar, som omnämnas i 17 kap. 3 eller 4 § handelsbalken», yttrade lagutskottet i afgifvet utlåtande n:o 9, att utskottet ansåg företrädesrätt för dylika utskylder icke allenast vara för kommunen behöflig, utan äfven af rättvisa påkallad. Utan densamma kunde kommunerna ej med erforderlig noggrannhet beräkna de belopp, som till fyllande af brist i öfriga inkomster behöfde uttaxeras, och om, såsom flerstädes i landtkommuner inträffade, en enda eller några få medlemmar innehade största delen af kommunens skattetal, skulle en sådan medlems oförmåga att gälda sina utskylder blifva allt för betungande för de öfrige, och följderna deraf i synnerhet kännas hårda i den mån han genom sitt öfvervägande röstetal bidragit till kommunens belastande med de utgifter densamma måste vidkännas. Då staten för de utskylder den medelst begagnande af sin beskattningsrätt sig betingat egde förmånsrätt, syntes ock konsekvensen fordra, att enahanda rätt tillkomme kommun för de utskylder den i öfverensstämmelse med dess beskattningsrätt ålagt sina medlemmar. På grund häraf, och då utskottet ansåg fastighetskrediten komma att blifva lidande, om förmånsrätten sattes så högt som motionären föreslagit, hemställde utskottet, att 17 kap. 12 § handelsbalken måtte erhålla denna förändrade lydelse: »Företrädesrätt till lös egendom tillkommer dernäst kronan för gäldenärs utskylder sista och löpande året, hvilka ej för fast egendom utgå, samt derefter landsting och kommuner för de till dem utgående utskylder för samma tid.

Sedan detta förslag blifvit af Riksdagen godkänt och genom underdånig skrifvelse den 6 mars 1878 (n:o 6) till Kongl. Maj:t insändt, hördes deröfver högsta domstolen, som yttrade, bland annat, att införandet af nya tysta förmånsrätter icke kunde anses i allmänhet öfverensstämma med de regler, som borde gälla för en god kreditlagstiftning; och fann Kongl. Maj:t på grund häraf, och då dels införandet af en tyst förmånsrätt för jemförelsevis så betydliga belopp som dem, hvartill oguldna kommunalutskylder stundom uppginge, kunde verka menligt på den allmänna krediten, och något tvingande behof af en sådan åtgärd icke syntes vara ådagalagdt allenast genom Riksdagens ifrågavarande beslut, dels ock syftmålet endast ofullständigt skulle vinnas, enär för kommunalutskylder för fast egendom icke kunnat stadgas förmånsrätt i samma

egendom, såsom för kronans ränta af sådan egendom egde rum, icke skäl att till Riksdagens omförmälda förslag lemna bifall.

Frågan upptogs å nyo vid 1881 års riksdag, då herr C. G. Otterborg från Elfsborgs län föreslog, »att företrädesrätt för utskylders utgående ur gäldbunden egendom må, i lös och fast egendom, ega rum för landsting och kommuner, näst efter den företrädesrätt som tillkommer kronan».

På de skäl, som af Kongl. Maj:t anförts för dess vägran att godkänna det af 1878 års Riksdag antagna förslag, afstyrkte nu lagutskottet i afgifvet utlåtande n:o 17 äfven detta förslag; men sedan detta utlåtande blifvit af begge kamrarne till utskottet återförvisadt, afgaf utskottet nytt utlåtande under n:o 50, deri tillstyrktes antagande af en så lydande:

»Förordning angående förändrad lydelse af 17 kap. 12 § handelsbalken.

Häri genom förordnas, att 17 kap. 12 § handelsbalken, sådant nämnda lagrum lyder enligt förordningen den 8 Oktober 1861, skall erhålla följande förändrade lydelse:

Dernäst gånge med förmånsrätt ut:

ur fast egendom utskylder för samma egendom till landsting eller kommuner för sista och löpande året, der icke, enligt hvad särskildt stadgadt är, annan än egaren är pliktig att dem gälda; samt

ur lös egendom först gäldenärens utskylder till kronan för sista och löpande året, de der ej för fast egendom utgå, och derefter hans utskylder för samma tid till landsting eller kommun, der de icke, på grund af hvad här ofvan stadgadt är, ur fast egendom gäldas.»

Uti den skrifvelse af den 19 april 1881 (n:o 46), hvarmed omförmälda förslag till Kongl. Maj:t insändes, anförde Riksdagen, att vid bristande betalning af kommunalutskylder stora och obilliga förluster kunde uppstå för öfrige kommunalmedlemmar, samt att den förmånsrätt, som kunde beredas kommunalutskylder, icke skulle till sin egenskap blifva så tyst som den, hvilken nu tillkomme en del andra fordringar, enär kommunalutskylders tillvaro vore i lag för hvarje kommunmedlem förutsatt, och dessas belopp för hvarje år offentligen beständes, hvarjemte erinrades, att fastighetskrediten icke berördes af en förmånsrätt, som skulle gälla efter alla inteckningar.

Vid granskningen af detta förslag anmärkte högsta domstolen äfven nu hvad som förut blifvit erinradt mot införandet af nya tysta förmånsrätter, äfvensom särskildt dels att förslaget innehölle, att förmånsrätt i den lösa egendomen ej skulle ega rum för de kommunalutskylder, som enligt förslaget borde gäldas eller verkligen guldits eller kunnat gäldas ur den

fasta egendomen, hvilka tre olika tydningar kunde leda till mycket olika resultat, dels ock att, jemlikt 127 § utsökningslagen, den föreslagna förmånsrätten, så vidt den afsåge fast egendom, ej kunde göras gällande då egendomen utmättningsvis försålles, hvilket förringade betydelsen af den för kommunerna åsyftade förmånen.

Med afseende å hvad sålunda blifvit emot förslaget anmärkt, fann Kongl. Maj:t detsamma icke kunna godkännas.

Redan vid påföljande eller 1882 års riksdag väcktes frågan å nyo af Herr Carl Johansson från Kopparbergs län, hvilken föreslog, »att företrädesrätt för utskylders utgående ur gäldbunden egendom måtte, i lös och fast egendom, ega rum för landsting och kommuner näst efter den företrädesrätt, som redan vore bestämd för kronoutskylder»; men i utlåtande n:o 12 afstyrkte lagutskottet förslaget, hufvudsakligen på den grund att Kongl. Maj:t af skäl, som här ofvan uppgifvits, förklarar sig icke kunna godkänna Riksdagens ofvanberörda förslag af åren 1878 och 1881, vid hvilket förhållande ingen utsigt syntes förefinnas att Kongl. Maj:t då skulle, mera än tillföre, finna sig böra godkänna ett förnyadt beslut i sådant afseende, äfven om förmånsrätten inskränktes till kommunalutskylder för fastighet.

Denna hemställan godkändes af Första kammaren, utan föregången öfverläggning eller votering, hvaremot Andra kammaren efter hållen öfverläggning, med afslag af utskottets hemställan, biföll motionen.

Slutligen väcktes vid sistlidet års riksdag af herr Anders Svensson från Skaraborgs län det förslag, »att ett tillägg måtte göras i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet, så att förmånsrätt näst efter kronoutskylder beredes de kommunalutskylder, som skola utgöras för fastighet», öfver hvilket förslag lagutskottet i utlåtandet n:o 10 afgaf yttrande, deri förslaget afstyrktes på enahanda grunder, som i nästföregående utlåtande angifvits, och hvilken hemställan af begge kamrarne godkändes.

Då jag i det följande har för afsigt att föreslå Riksdagen att förnya sitt år 1881 i detta ämne fattade beslut, lärer det, sedan i ofvanstående framställning blifvit återgifna de skäl, som hos och af Riksdagen tillföre andragits till stöd för ifrågavarande förslag, väl kunna anses öfverflödigt att dem å nyo här upprepa, utan torde det vara till fyllest att endast erinra derom, att de syntes Riksdagen tillräckliga för att besluta omförmälda lagförändring. Deremot torde det icke vara ur vägen att till granskning upptaga de skäl, som dels af högsta domstolen och dels eljest emot förslaget anförts och hvilka ansetts vara af den vigt, att de föranledt Kongl. Maj:t att åt förslaget vägra sin sanktion.

Härvid möter först det påståendet, att de tysta förmånsrätterna, till hvilkas antal den nu ifrågasatta skulle komma att höra, menligt in-

verkade på realkrediten, och att derföre införandet af nya sådana förmånsrätter icke kunde anses i allmänhet öfverensstämma med de regler, som borde gälla för en god kreditlagstiftning. Derest nu vore fråga om att såsom en nyhet införa tysta förmånsrätter i vår lagstiftning, der de förut icke vore till finnande, synes man visserligen icke sakna skäl att häremot hysa betänklighet. Men detta är, såsom bekant, icke förhållandet, då det vida öfvervägande flertalet af hos oss gällande förmånsrätter just tillhör den klass, som benämnts tysta. Att vid sådant förhållande öka dessa med ännu en, torde således icke böra anses medföra någon våda, derest i öfrigt goda skäl tala för en sådan åtgärd. Hvad åter beträffar aumärkningen derom, att den ifrågasatta nya förmånsrätten skulle kunna skadligt inverka på realkrediten, torde påståendet härom vid närmare öfvervägande befinnas sakna betydelse, då man erinrar sig att den förmånsrätt, som för in-tecknade fordringar och kontrakt nu tillgodonjutes, har sin grund i stadgandet uti 9 § 17 kap. handelsbalken, hyaremot åt den föreslagna nya förmånsrätten skulle anvisas ett vida lägre rum eller enligt 12 § i samma kapitel.

Det har vidare blifvit erinradt, att en sådan förmånsrätt skulle innebära en betänkelig orättvisa mot gäldenärens öfrige oprioriterade fordringsegare, hvilka härigenom faktiskt finge af de medel, som eljest skulle tillfallit dem, gälda ifrågavarande utskylder. Emot en sådan åsigt talar redan den omständighet, att staten, som man väl ej må tilltro att vilja till sin fördel mot enskilde dess medborgare öfva orättvisa, fått sig en sådan förmånsrätt tillerkänd, ehuru staten säkerligen vida bättre än de smärre samhällen, hvaraf den sjelf utgör inbegreppet, skulle förmå att bära de förluster, som afsaknaden af en dylik rätt kunde komma att medföra. Men derjemte torde böra erinras, att den enskilde, som inlåter sig i affärsförbindelse med annor man, har sig dervid öppet att taga i öfvervägande alla omständigheter, som kunna öka eller minska tilliten till dennes vederhäftighet och, om denna anses mindre betryggande, alldeles afhålla sig från hvarje transaktion med en sådan person; hvaremot kommunen, som icke eger rätt att från sig afvisa sådana personer, om hvilkas förmåga att fullgöra sina skyldigheter gent emot densamma berättigade tvifvel kunna hysas, för fyllande af sina nödvändiga behof är, om icke uteslutande, dock i väsentlig mån hänvisad till de bidrag, som af kommunmedlemmarne skola uppbäras och hvilka för dem kunna blifva i samma mån mera tryckande, som betalning icke kan erhållas från ett flertal bland desse.

Beträffande den gjorda erinran, att då förmånsrätt i den lösa egendomen ej skulle ega rum för de kommunalutskylder, som komme att

gäldas ur fast egendom, det syntes tvifvelaktigt, huru vida härmed afsåges utskylder, som borde gäldas eller verkligen guldits eller kunnat gäldas ur den fasta egendomen, lär det vara uppenbart, att stadgandet härom afsett sådana utskylder, som väl bort men icke kunnat ur den fasta egendomen gäldas.

Att det vid ett eller annat tillfälle, då fast egendom utmättningsvis försäljes, kan komma att inträffa, att utskylder, som eljest bort ur köpskillingen utgå, icke komma att ur densamma gäldas, bör väl icke anses innefatta tillräckligt skäl att beröfva rättsegaren denna förmån äfven i de många öfriga fall, då den kan göras gällande.

Slutligen och hvad angår den af föregående års lagutskott uttryckta förmodan, att någon utsigt icke skulle förefinnas att Kongl. Maj:t framgent, mera än tillföre, skulle finna sig böra godkänna ett från Riksdagens sida förnyadt beslut i förevarande syfte, vågar jag härom hysa en annan åsigt, enär jag antager att Kongl. Maj:t skall af de vid så många olika tillfällen af motionärer från skilda delar af landet gjorda framställningar om förändring af lagstiftningen i detta ämne finna sig öfvertygad, att ett verkligt och tvingande behof härtill föreligger, i hvilken händelse Kongl. Maj:t ock torde låta de betänkligheter falla, som tillföre mot förslaget sig yppat.»

Det förslag till lag i ämnet, som under åberopande af ofvan anförda motivering framlades för 1886 års Riksdag, godkändes af Andra Kammaren, men förkastades af Första Kammaren.

Då lagutskottet, på sätt redan förut blifvit antydt, fortfarande anser den föreslagna förändringen af 12 § i 17 kapitlet handelsbalken vara af behovet påkallad, och då herr Erickson icke anført något skäl för den, enligt utskottets tanke, obilliga åtgärden att nedsätta den jemlikt 6 § af samma kapitel jordegare tillagda förmånsrätt under den nu föreslagna, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, med hufvudsakligt bifall till herr Ericksons motion, för sin del antaga följande

Lag

angående förändrad lydelse af 17 kap. 12 § handelsbalken.

Härigenom förordnas, att 17 kap. 12 § handelsbalken, sådant nämnda lagrum lyder enligt förordningen den 8 oktober 1861, skall erhålla följande förändrade lydelse:

Dernäst gånge med förmånsrätt ut:

ur fast egendom utskylder för samma egendom till landsting eller kommun för sista och löpande året, der icke, enligt hvad särskildt stadgadt är, annan än egaren är pliktig att dem gälda; samt

ur lös egendom först gäldenärens utskylder till kronan för sista och löpande året, de der ej för fast egendom utgå, och derefter hans utskylder för samma tid till landsting eller kommun, der de icke, på grund af hvad här ofvan stadgadt är, ur fast egendom bort gäldas.

Stockholm den 8 februari 1887.

På lagutskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservationer:

Af herrar *Bergström* och *Fröberg*, under åberopande hvar och en af sitt yttrande i Första Kammaren den 24 februari 1886 (I Kam. prot. I. n:o 9, sid. 32—34), samt
af herr *Stråle*, G. H.
